

Popüler Bilim ve Mavi Gezegen

Bilim ve teknolojiye yabancılaşmanın kökeni

20. yüzyıldan önce bilim entellektüel ürünler sunmakta ve bu ürünler de sınırlı bir çevre içinde tüketilmekteydi, 20. Yüzyılda ise bilim ve teknolojinin birbirini besleyecek şekilde iç içe geçmeleri sonucunda bilim entellektüel ürünlerin yanı sıra (hatta onlardan çok daha fazla) teknolojik ürünler de sunmaya başladı. Ancak bilimin entellektüel ürünlerinin tüketiminde dikkate değer (oransal) bir artış olmazken, teknolojik ürünlerin tüketimi çığ gibi artmıştır. Teknolojik ürünler, özellikle günümüzde, toplumun tüm sınıf ve katmanları tarafından kullanılmaktadır

Yirminci yüzyıldan önce, halkla bilim arasında gözlenen kopukluk beklenen bir durumdur. Çünkü bu dönemde bilimin halkın yaşamında kayda değer bir rolü yoktu, Bilimi üretenler dışında diğer insanlar yalnızca entellektüel bir merak ya da moda olduğu için bilimsel ürünlere ilgi gösteriyorlardı. Bunlar da çoğunlukla toplumun ekonomik ve sosyal olarak ayrıcalıklı kesimleriydi. 20. Yüzyıldaki durum ise çok ilginç bir çelişki sunmaktadır. Teknolojik ürünler bu kadar yoğun bir şekilde kullanılırken bu ürünlerin ardındaki bilimsel düşünce kullanıcılar tarafından anlaşılmamaktadır, Yani insanlar buzdolabı, televizyon, hesap makinesi, telefon gibi teknolojik ürünleri, bunların ardındaki mantığı anlamadan, çok rahatlıkla kullanabilmektedir. Oysa, bu ürünlerin ardında çok yoğun ve teknik bir bilgi birikimi bulunmaktadır Diğer bir deyişle, çok karmaşık bilimsel ve teknolojik bilgiyle, çok kolay kullanılabilen ürünler üretilmektedir. Bu, bilini ve teknolojinin 20. Yüzyılda yarattığı en önemli

Mavi Gezegen Yayın Kumulu

"munziflerden biridir. Bu durumun, siddan kullumu açısından hlime karşı bu vahanıtdımdya yol açtığını söylemek bir kphanpt olmayacaktır.

Bilimin in'lan N/atıfM +J/FFUM, rün- lük teknolojik ürünlerin kullanılmadığıyd sınırlı değildir. Dünyada bu yüzyılda nıpydorü gelui gelişmek" in büyük bir U"ri, yd bilini ve teknolojiyle doğrudun ilişkilidir ya dj bunUın sonucudur. (?ö/y[elikni yühsek teknolojiye daydh siiahür, nüklotr ts.intrdlitr, ilHsim' n-ttrTilori, ulfi'nin arjtttrjh, vd) Ayrıda int Hızıyl dâ ortaya r>kdn şıvte #PI V& SObvii >oruniira (Sözpelirni t'zon tatv&koonin de'imnebî, küçs& l v f y TI kiri>nrntke i, şıjih, l)üyük niEtopollerin olırsnidSından k'ıyirahi şnan sorunlar, vd.) OnenîPii çözümlerin hemen h>js l)irT&ç' ve İknolnijik şö'ürif'elir. l)fiha (N İU'fiteş yönütlüz'de de'it bilin- n'olMiayitn b> şinisrnin hlimi/ Minien izİeyrbihip si>Tİdyd'itire-r', şdsHı b'jrti (İdileHindiki, hâitü şıjil iMihMI tarJı (İfir'utitnik'örü: d6, şLİM' aiar- leMleJKİ şılışnieiPM izİrnPLİ/dndlrne! gi)üre&, zuH.>>rtakUF.ır. Birün <n öm'rn'i JHHKni Şın'Öen şıT', İMİİİİİİİ İMfIK'nd dahd fıZü nır şırrnlihî dal- hrirüi avırlara'v kj?nid'ıhf)ş.rıj'ıj'dir.

Bütün bu şıtvun)ıııf İŞİİİİİİ'nin hıj- dtİdini denm'ın ethleike,ı, teknoloji- k ürünlerin kullonınıındaki pibi, halkns büyük br hos'ını bu gelişmelimi drdın- dah midni;M unUyumuüükfdOlİ. Oysa, kendi yd'dmaları bu kadm etki'nen in'sanhrın, bu etkinlikler hakkında bilgi

edinme hakkı ve zorunluluğu vardır. Bu şekilde halkın kaynakların nasıl kul- lanıldığını denetleyebilmesi için bilgi ve düşünce sahibi olması sağlanmalıdır. Bu da onları aydınbirlik yapılmalı; şabıtarak, kandırarak veya ürkülnek dcğil, Fdk&t tam da tern bir durum sö/ konusudur, bu projelerin yürütülmesi ile ilgili kararlar kamuoyu yönlendirilerek yapılmakta ve kararlar sınırlı şıydaki dyru'dıklı bir kenim fıdratından alımdktadır. Gunun hiç hesap edilemeytn sonuçlan olabilir. HalkKi anladığı var'ayılaraq yaratılan şıj/dr İ'muoyu de'İ"pgi rok heklen- medik yönlrte ş ekilebilir, ydtü uti'mar edilebilir. Çünkü tthdlet hor İâUhn\ istismarı Lerdfiennd& gehtir. Sö/ 'eh- mi, ş'öon k&hak'Mnın şıı elme'ı ve delinme's! knıU'ünrd halıta dnırı hir hassasiyet yaratılmı'şlı; şıncik İju h'd& şıbiyeİ ilgiye üe'ıl korkı'yı dayaladır. İnsdnl'İin luyük bir çomınlığu bu Hırumun iü'omuşı ya da n&şıl olduğu kunusundj bHİM/ <k ulsu şır bilgiye şıarMİ şııyıkü. hu nedenle halk, c&vfo- İİİİ v'd "Ke'ışuv'İle'ı <H&ındı kılmrıı: İr> şıafcsızı'ıf. Pekı h&kin bu çdfr'İz'h'i üdşıl İkH'didkhe? Uumijn yel'İjrite V&İU İHimin huk'a anlı'ıı- maşıdır. Anrjk İMj İr'şık'ı'd:İİİ. Nubeİ ?ilim Önüİh'İ'm İJa'ıımhıd& şıkn'ıu şııı, İ'n&İ'i/ın şıüzüükle k'İİmanıİülulir.

Popüler bilim için şıö'uşı

Geçmişte, belki bugün bile geçerli olan bir anlayışa göre, bilimi üretmek ve anlamak, ancak üstün zekalı insanların başarabileceği bir etkinliktir; dolayısıyla, bilim sıradan insanın anlayabileceği bir etkinlik değildir. Ancak çevremizde gördüğümüz bir sürü karmaşık teknolojik ürünün kuramsal temellerinin o kadar da kar-

maşık olmadığını öğrenmek bizleri 'hayrete düşürebilir. Bu da bilimin popülerleştirilmesiyle mümkündür,

İngilizce de bilimsel malumatın basitleştirilmesi ve günlük dilde sunulması anlamına gelen "Popüler Bilim" kökeni Avrupa'da 1700'ü yıllara kadar uzanmaktadır. Ancak uzun yıllar bilimin popülerleştirilmesi, sadece Avrupa'nın yüksek sosyetesini kapsayan dar bir çerçevede gerçekleşmiştir. Bu insanların çoğunun asıl amacı, hafif bir şekilde sunulmuş olan bilimsel kuramlar ve etkinlikler hakkında bilgilenirken eğlenmektir. Sözelimi, 1732'de en çok satan kitap olan Rahip Noel Antoine Pluch'un yazdığı, Doğadan Görünüm gibi kitaplar bu tür talepleri tatmin edebilen türünün ilk popüler bilim kitaplarıdır. Bilim ve teknolojinin basında kendini hem ciddi hem de sansasyonel bir şekilde gösterişi 19. Yüzyılda gerçekleşmiştir. 1830larda Londra'da yayınlanan bir gazete olan Athenaeum, Londra Jeoloji Derneğinin toplantılarını düzenli olarak yayınlamıştır.

Bu dönemdeki popüler yazının en önemli özelliği, bu eserleri mektup ya da diyaloglarla tartışılmak üzere yayımlanmasıdır. Çünkü bu süreçle 'bilim' kavramı (bilim) dilimizdeki bilimsel kavramın popülarite kazanması için önemli bir araçtır. Bilim yazının yaygınlaşmasıyla birlikte bilimsel kavramların halka ulaşması da mümkün olmuştur. Bilim yazının yaygınlaşmasıyla birlikte bilimsel kavramların halka ulaşması da mümkün olmuştur. Bilim yazının yaygınlaşmasıyla birlikte bilimsel kavramların halka ulaşması da mümkün olmuştur.

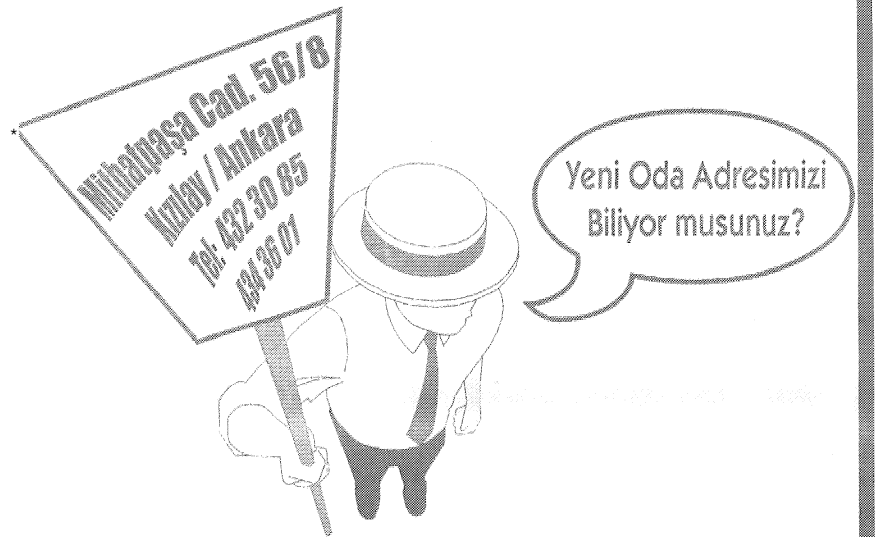
Yer bilimlerinde anlaşılabilirliğin gereği

Yer bilimlerinin uygulamaları ile ortaya çıkartılan, insanların kullanımına sunulan doğal kaynaklar konusundaki yabancılaşma, teknolojik ürünlerde söz konusu olan yabancılaşmaya benzer özellikler göstermektedir. İnsanların büyük çoğunluğu içtiği suyu, yazdığı kurşun kalemi, arabasındaki benzini, evinin camlarını, bilgisayarındaki yongaları ve parası olduğu sürece tüketebileceği nesnelere sahiptir. Bu nesnelere ulaşan doğal kaynakların yeryüzünde ne kadar özel nadir koşullar altında oluştuğunun çoğu zaman farkında değildir. Bu nesnelere, yalnızca bir kez üretilebilecekleri ve yerlerine yenilerinin konulamayacağı (ya da yerine koyulmasının yüz milyonlarca yıl süreceği) akıllarına gelmemektedir,

Benzer şekilde, insanların bir çoğu şu anda gördüğü dünyanın her zaman aynı şekilde olduğunu ve bundan sonra da değişmeyeceğini, bu nedenle

Neyin yapıldığına şunu düşünmeden... İnsanların doğayı 'kullanıcılar' olarak görmesi... İnsanların doğayı 'kullanıcılar' olarak görmesi... İnsanların doğayı 'kullanıcılar' olarak görmesi...

Bu bağlamda, insan türünün çok özel haklara sahip bir varlık olduğu, tüm dünyanın ve diğer canlıların onun için olduğu/yaratıldığı düşünülmekte ve insan türünün bu dünya üzerinde iktidarı var olacağını sanılmaktadır. Oysa, insan türünün bu dünyadaki varlığı ancak birkaç milyon yıllar sürmektedir. İnsanlar yüz seksen milyon yıl bu dünyaya hükmettikten sonra, bir üyesi dahi kalmaksızın yok olan dev sürüngenlerin olduğunu bilmemektedir ya da bunun önemini kavrayamamaktadır.

Bu ve benzeri konularda bilimi daha anlaşılır kılmak gerekmektedir. Bu konuda dünya ölçeğinde çeşitli kitap ve dergiler olmasına karşın, ülkemizde salt yerbilimleri konulu popüler bir dergi yoktur. Yayınlanmakta olan bazı popüler bilim dergilerinde yerbilimleri ile ilgili yazılar çıkmaktadır. Ancak bunlar içerik ve hacim olarak yeterli olmaktan uzaktır.

Ülkemizde popüler yerbilimleri dergilerinin olmamasının önemli bir nedeni ve sonucu da, halkın anlayacağı dilde yazı yazma konusunda kendini geliştirmiş yerbilimcilerin sayısının bir elin parmaklarını geçmemesidir. Bu nedenle, popüler yerbilimleri konulu yayınların, böyle bir becerinin yerbilimçilerce edinilmesini de sağlaması beklenmelidir.

Mavi Gezegen Dergisi

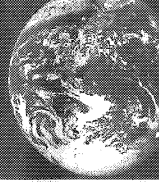
İlk kuruluş bildirgesi JMO Haber Bülteni 98/4 sayısında yayınlanan Mavi Gezegen dergisinin Türkiye'de yerbilimlerinin popülerleştirilmesinde önemli bir işlevi olacağı açıktır. Bu dergi, yerbilimlerindeki gelişmeler yanında yerbilimlerinin diğer bilimler ve özellikle de insan ve toplum bilimleri ile arasındaki kesişme noktalarında aydınlatıcı bilgiler sunacaktır. Ayrıca yerbilimlerinin felsefesi ve tarihi konusunda da çeşitli makaleler bu dergide yayınlanarak felsefe ve tarih konusundaki eksikliklerin giderilmesine katkıda bulunulacaktır.

Gençler için meslek seçiminde önemli yararlar sağlayacak bir kılavuz yayın organı niteliği de yine Mavi Gezegen dergisinin işlevleri arasında sayılabilir.

Türkçe sözcük sayısının 50 bin gibi düşük bir düzeyde kalmasının önemli nedenlerinden birisi (İngilizce 715 bin, Almanca 500 bin) kuşkusuz bilim dilinin geliştirilememiş olmasın-

dandır. Bu nedenle, Mavi Gezegen'in yerbilimlerindeki Türkçe sözcük ve kavramları kamuoyuna tanıtip yerleştirilmesinde de katkısı olacaktır. Ayrıca, Mavi Gezegen yerbilimleri ile ilgili konularda toplumun bilimsel düşünebilme yeteneğinin gelişmesine önemli katkılar sağlayabilecektir.

Sonuç olarak, Mavi Gezegen yukarıda sözünü ettiğimiz boşlukları doldurmak üzere ortaya çıkan çok iddialı ve bir o kadar da önemli bir projedir. Bu projenin hayata geçirilmesi ve sürekli kılınabilmesi için, tüm yerbilimcilerin özgür yazıları, çevirileri, derlemeleri ve önerileriyle, destek vermesi yaşamsal önem taşımaktadır.

Mavi Gezegen

Popüler Yerbilimleri Dergisi

TMMOB
JEOLJİ MÜHENDİSLERİ
ODASI BAŞKANLIĞI
P.K. 464-Yenişehir-06444
ANKARA

ABONE FORMU

ADI SOYADI : .....

ADRESİ : .....

SEMİİLÇE : .....

İL TELEFON : .....POSTA KODU fe.....

e-poàta : .....FAX:.....

JMO tarafından yayınlanmakta olan Mavi Gezegen Dergisi'ne abone olmak istiyorum. Bir / iki sayı abone bedeli toplamı olan 750.000 / 1500.000 TL'si Pamukbank Ankara Merkez Şube 12218125 no'lu hesabına yatırılmış olup dekontu ekte sunulmuştur.

Mavi Gezegen Dergisi'nin yukarıda belirtilen daimi adresime gönderilmesini dilerim.

Tarih:

İmza: